

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'ον.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ.

Ἕλληνας μὲν ἄρα βαρβάρους, καὶ βαρβάρους Ἕλλησι πολυμειν μαχομένους τε φήσομεν, καὶ πολέμιους φύσει εἶναι, καὶ πόλεμον τὴν ἐχθρὰν ταύτην κλητέον· Ἕλληνας δὲ Ἕλλησιν ἔταν τε τοιούτον δρῶσι, φύσει μὲν φίλους εἶναι, νοσεῖν δ' ἐν τῷ τοιούτῳ τὴν Ἑλλάδα καὶ στασιάζειν· καὶ γὰρ σὺ τὴν τοιαύτην ἐχθρὰν κλητέον. (Πλάτ. Πολ. Βιβλ. V. ρ. 193.)

Φθάνει ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ὁ Περικλῆς ἦτον ἠναγκασμένος νὰ ἀπολογηθῆ ἔμπροσθεν τοῦ δήμου περὶ τῶν προσόδων, καὶ τῶν ἀναριθμητῶν εἰσοδημάτων. Ἡ Ἀττικὴ ἦτο πρὸ πολλοῦ εἰς εἰρήνην. Οἱ σύμμαχοι ἐπλήρωναν ἀδιακόπως· τὸ δὲ θησαυροφυλάκιον ἦτο δι' ὅλου κενόν. Σκέπτεται ὁ Περικλῆς, πῶς νὰ δείξῃ λογαριασμόν· ἔρχεται, κατὰ περίσασιν, ὁ ἀνεψιός του Ἀλκιβιάδης, καὶ τὸν ἀναγκάζει νὰ σκεφθῆ τὸ πῶς νὰ μὴν τὸν δείξῃ (α). Δέχεται τὴν συμβουλὴν καὶ ἀποφασίζει εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του τὸν πρὸ πολλοῦ ἐπαπειλούμενον πόλεμον, διὰ ν' ἀπασχολήσῃ τὴν προσοχὴν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰ ἔξω, αὐτὸς δὲ νὰ μὴν ἀναγκασθῆ νὰ δείξῃ πρὸς αὐτοὺς λογαριασμόν.

(α) Εἶτα βέλτιον οὐκ ἦν σκοπεῖν ὅπως οὐκ ἀποδώσειν;

(Πλούταρχ. εἰς βίον Περικλεῶς § ΧΙ.)

Πρό τινος καιροῦ αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐγόγγυζον κατὰ τῶν Ἀθηναίων (α), βιαζόμενοι ἀκαταπαύστως, καὶ χωρὶς καταπείγουσαν ἀνάγκην νὰ στερῶνται αὐταὶ, διὰ νὰ πληρῶνῃσι τὰς ἡδονὰς ἔκαστῃ καὶ τὸν καλλωπισμὸν τῆς πόλεως ἐκείνων. Ἡ Σπάρτη ἀφ' ἑτέρου μέρους φοβουμένη τὴν καθ' ἑκάστην αὐξανομένην δύναμιν τῆς Ἀττικῆς, ἠκροάζετο μετὰ προσοχῆς τὰ κατὰ τῶν Ἀθηναίων δίκαια παράπονα τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Περικλῆς ἐπεθύμει νὰ ἐρεθίσῃ τὴν Σπάρτην, καὶ αὐτὴ νὰ σωφρονίσῃ τὴν ἀλαζονείαν ἐκείνου. Τὰ σοφιστικὰ ἐπιχειρήματα τοῦ πρώτου, καὶ οἱ σοβαροὶ λόγοι τοῦ ἐφόρου Σθενελαΐδα καταπείθουσι τοὺς δύο λαοὺς νὰ κλίνωσιν ἀπερισκέπτως εἰς τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον τὰ πράγματα, τὸ φρόνημα, καὶ οἱ διαφορετικοὶ χαρακτῆρες τῶν δύο λαῶν εἶχον προαποφάσισαι.

Ὁ σκοπὸς τῶν ἀντιπάλων δὲν ἦτο βέβαια ὁ ἀφανισμὸς τῆς μιᾶς, ἢ τῆς ἄλλης δημοκρατίας· ἀλλ' ὁ μὲν ἐπεθύμει νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν ὥραν τοῦ λογαριασμοῦ, καὶ ὡς ἀναγκαῖος νὰ κυβερνᾷ πάντοτε τὴν πατρίδα του· ὁ δὲ ἀγανακτοῦσε, βλέπων τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηναίων. Ἀλλ' ἡ ἀπλουστερά φρόνησις δύναται νὰ προῖδῃ τὴν διάρρηξιν ἐνὸς πολέμου· τὸ δὲ τέλος αὐτοῦ κρέμαται ἀπὸ ἀναρίθμητα συμβεβηκότα, τὰ ὁποῖα δὲν δύναται νὰ συλλάβῃ ἀκριβῶς ἡ πλατυτέρα πολιτικὴ φρόνησις, καὶ ἀπὸ τῆς τύχης· ἡγοῦν τὴν ἀπέραντον ἐκείνην σειρὰν τῶν ἀφανῶν αἰτιῶν καὶ ἀποτελεσμάτων. Ἄν τὸ ἐνεστὸς εἶναι εἰς χεῖρας τοῦ ἀνθρώπου, τὸ μέλλον ἀναπαύεται, κατὰ τὴν ῥῆσιν τῶν παλαιῶν, εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Διός. Ἦτο μόνον γνωστὸν ἡ διαφορὰ τῶν φυσικῶν καὶ ἠθικῶν χαρακτήρων τῶν δύο λαῶν. Τὸ δὲ πολιτικὸν σύστημα, καὶ ἡ πολιτεία αὐτῶν ἐκ διαμέτρου

(α) Δισθόμενοι δὲ καταβοῶν οὐκ ὀλίγην αὖσαν ἡμῶν.

(Θουκυδ. Ἐυγγρ. Α. § 73.)

έναντίᾳ· ἐκ τούτου ἡδύνατο εὐκόλως νὰ συμπεράνη πᾶς τις, ὅτι ὁ πόλεμος δύο ἰσχυρῶν δημοκρατιῶν, φιλοτίμων, ὁμοφύλων, καὶ ἀιτιζήλων, ἔπρεπε νὰ καταντήσῃ πεισιματώδης (α), καὶ πολυχρόνιος (β), ἐξασθενῶν ἐκάτερα τὰ μέρη, καὶ ἐτοιμάζων λαίαν εὐκόλον εἰς τρίτον ἐπιτήδειον (γ)· ἀλλ' ἡ ὥρα εἶχεν ἤδη σιμάνει (δ).

Οἱ Ἀθηναῖοι βοηθοῦσι τοὺς Κερκυραίους κατὰ τῶν Κορινθίων, συμμάχων τῆς Σπάρτης· καταναυμαχοῦσι τοὺς ἐναντίους, καὶ πολιορκοῦσι τὴν Ποτίδαιαν (ε). Ἡ Σπάρτη ταράττεται. Οἱ Ἕλληνες καταδοοῦσιν ἐναντίον τῆς καταδυναστείας τῶν Ἀθηναίων εἰς γενικὴν συνέλευσιν. Οἱ δὲ μισθωτοὶ Πρέσβεις τοῦ Περικλέους προσπαθοῦσι δι' ἁρμονικῶν φράσεων, καὶ σοφιστικῶν ἐπιχειρημάτων νὰ δικαιώσῃσι τὴν παροῦσαν ἀδικίαν, διὰ τῶν κατὰ τῶν Περσῶν ἀνδραγαθιῶν των. Ὁ Βασιλεὺς Ἀρχίδαμος, ἀνὴρ φρόνιμος καὶ συνετὸς, ἐσυμβούλευσε νὰ διαπραγματευθῶσι τὴν ὑπόθεσιν. Ἀλλ' ὁ Ἐφορος Σθενελαΐδας, ἀνὴρ αὐτόχρομα Σπαρτιάτης «δὲν γνωρίζω, ἐφώνηξε, τὴν Ἀττικὴν εὐγλωττίαν· παρα-» τηρῶ μόνον, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπαινέσαντες ἑαυτοὺς διὰ τὰς «πατραγαθίας δὲν ἠρνήθησαν, ὅτι ἀδικοῦσι σήμερον τοὺς συμμά-» χους ἡμῶν, καὶ τὴν Πελοπόννησον· ὥστε, ἂν ἦσαν ἄνδρες ἀ-» γαστοὶ ἐπὶ τῶν Μηδικῶν, καὶ πρὸς ἡμᾶς ἤδη κακοὶ, εἰσὶ διπλα-» σίας ζημίας ἄξιοι, ὅτι ἀντὶ ἀγαθῶν ἔγιναν κακοί· ἡμεῖς δὲ «καὶ τώρα, καὶ τότε ὄντες οἱ αὐτοί, δὲν πρέπει νὰ παραβλέ-

(α) Χαλεποί γὰρ, λέγει ὁ Εὐροπίδης, πόλεμοι ἀδελφῶν.

(β) Θουκυδ. Ξυγγρ. Α.

(γ) Τῶν δύο μαχομένων ὁ τρίτος πρῶτος.

(δ) Μωραίνει Κύριος, λέγει ὁ Ἐκκλησιαστικὸς, λαόν, ὃν βούλεται ἀπο- πολέσαι.

(ε) Θουκυδ. αὐτόθι.

» ψῶμεν τοὺς συμμάχους ἡμῶν ἀδικουμένους οὔτε τὴν ἀδικίαν ἀτιμώρητον» (α). Ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη τοῦ Ἐφόρου. Ἡ δὲ Ἀριστοκρατικὴ Σπάρτη, ἣτις μετὰ τὰ Μηδικὰ ἐσύσθησε παντοῦ ἀριστοκρατίας, πρὸ τοῦ πολέμου προσποιεῖται δημολευθερίαν καὶ κηρύττει τὸ δημοκρατικὸν ψήφισμα, δι' οὗ ἐξήτει, ἢ τὴν αὐτονομίαν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, ἢ πόλεμον (β). Ἀλλ' ὁ Περικλῆς καταπείθει τοὺς δημοκρατικούς Ἀθηναίους νὰ ἀπορρίψωσι τὸ πρῶτον, τὴν δὲ Ποτιδαίαν καὶ Αἰγίναν νὰ μὴν ἀρήσωσιν αὐτονόμους· οὐδὲ νὰ καθιέρωσι τῶν Μεγαρέων τὸ ψήφισμα. Παράδοξος ἀντίφασις, καὶ τὴν ὁποίαν ὁσημέραι δεικνύει, κατὰ δυστυχίαν, ἡ γενικὴ ἱστορία. Ὅστε ἐπικυροῦντες αὐτὰ καὶ τὸ δεύτερον (γ), διέλυσαν τὴν ἐκκλησίαν, σπκαμένοι τὰ ζήφῃ (δ)! Τοιαῦτά εἰσι τὰ ἀποτελέσματα τῶν πολιτικῶν καὶ φιλελευθέρων ἀρχῶν. Διὰ τοῦτο πολλάκις εἰρέθη μέχρι κόρου, ὅτι, ὅπου λείπει ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ δικαιοσύνη, ἐκεῖ οὔτε ὑπῆρξεν, οὔτε δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀληθὴς καὶ νόμιμος ἐλευθερία. Οὕτως ἐκηρύχθη ὁ Πελοποννησιακὸς ἀδικὸς πόλεμος ἐναντίον δύο ὁμοφύλων λαῶν· ὄχι πόλεμος, ἀλλὰ κυρίως εἰπεῖν ἴσους. Διότι, λέγει ὁ Πλάτων, ὅταν οἱ Ἕλληνας κατὰ τῶν Ἑλλήνων κινουῦνται, νοσεῖ τότε ἡ Ἑλλάς καὶ στασιάζει, καὶ Στάσιν τὴν τοιαύτην ἔχθραν κλητέον (ε). Ὅθεν μετὰ τὴν διάρρηξιν ἤρχησαν ν' ἀντιπολεμῶνται, βλάπτουσαι καὶ

(α) Θουκυδ. αὐτόθι. § 86.

(β) Θουκυδ. αὐτόθι. § 139.

(γ) Καὶ τὸν μὲν Περικλέα ἐν αἰτίᾳ εἶχον, ὡς πείσαντα σφᾶς πολεμεῖν καὶ εἰ ἐκείνον ταῖς συμφοραῖς περιπεπτωκότας.

(Θουκυδ. Βιβλ. 13. § 59:)

(δ) Θουκυδ. αὐτόθι. § 140, μέχρις 145.

Δεινὸν οἱ πολλοὶ, κακούργους ὅταν ἔχωσι προστάτας·

Ἄλλ' ὅταν χρηστοὺς λάβωσι, χρηστὰ βουλευούσ' ἄσι.

(Εὐριπ. Ὀρέστης στίχ. 762, 3.)

(ε) Πλάτ. Πολιτ. Βιβλ. V.

κακοποιούσαι ἡ μία δημοκρατία τὴν ἄλλην, καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν Ἕλληνας ἤρχησε δὲ χωρὶς σχέδιον, χωρὶς πρόοδον καὶ τολμηρὰν ἐπιχείρησιν. Εἰς τὸ διάστημα τῶν πρώτων ἐννέα ἐτῶν, οἱ Σπαρτιᾶται ἔκαιον λεηλατοῦντες τὴν Ἀττικὴν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἠφάνιζον τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν συμμάχων, ἀναπαυόμενοι ἀμφοτέρω τὸν χειμῶνα διὰ τὰς ἐμφυλίους αὐτὰς ἐκστρατείας (α). Εἰς τὸ διάστημα τοῦ τριακονταετοῦ πολέμου ἀπέφευγον καὶ τὰ δύο διαφερόμενα μέρη νὰ ἔλθωσιν εἰς γενικὴν μάχην, ἢ νὰ φέρωσιν εἰς ἀκμὴν τὸν ἀγῶνα. Ὡστε ἡ ζήτησις, μικρὰ καὶ ἀκατάπαυστος, ὁμοιάζειν ὡς πρὸς ἐκεῖνοι τοῦ σώματος τὸν μαρασμὸν, ὅστις ἀνεπαισθήτως μὲν, ἀλλ' ἀνυπερθέτως ὁδηγεῖ τὸν πάσχοντα εἰς ἀπώλειαν καὶ εἰς θάνατον. Ἡ φύσις τοῦ παρόντος Δοκιμίου δὲν εἶναι ἱστορικὴ ἔκθεσις· ἀλλ' ἀνάγκη νὰ σταματήσῃ ἡ προσοχὴ εἰς τινὰ ἀντικείμενα ἔχοντα μεγχλητέραν σχέσιν, ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ τὸ σχέδιον τοῦ μικροῦ τούτου πονήματος.

Ὅθεν ἂν ἡ προεδρία τοῦ Περικλέους ἐπροξένησε καιρίαν πλῆγὴν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁ ἀπροσδόκητος αὐτοῦ θάνατος εἰς τὰς ἀρχὰς μάλιστα τοῦ πολέμου (β), τὴν ἀπεκατέστησεν ἀνίατον· διότι μόνος ὁ Περικλῆς, ὡς μεγαλοφυής, εὐγλωττος, ἐμπειροπόλεμος, καὶ ἀδωροδόκητος ἐδύνατο νὰ κυβερνήσῃ τὸν Δῆμον τῶν Ἀθηνῶν (γ), ὠφελούμενος ἀπὸ τὰς διαφόρους περιστάσεις.

(α) Ὅρα τὴν ἔκθεσιν εἰς τὸν Θουκυδίδην, περὶ οὗ ἀκολουθῶς θέλομεν ὁμιλήσει.

(β) Ἐπεδίωξε δὲ δύο ἔτη καὶ ἕξ μῆνας. (Θουκυδ. Βιβλ. II, § 65.)

(γ) Αἴτιον δ' ἦν, ὅτι ἐκεῖνος μὲν, δυνατὸς ὢν τῷ τε ἀξιώματι καὶ τῇ γνώμῃ, χρημάτων τε διαφικνῶς ἀδωρότατος γενόμενος, κατεῖχε τὸ πλῆθος ἐλευθέρως, καὶ οὐκ ἤγετο μᾶλλον ὑπ' αὐτοῦ, ἢ αὐτὸς ἤγε, διὰ τὸ μὴ κτώμενος ἐξ οὗ προσηκόντων τὴν δύναμιν, πρὸς ἡδονὴν τι λέγειν· ἀλλ' ἔχων ἐπ' ἀξιώσει καὶ πρὸς ὀργὴν τι ἀντειπεῖν. (Θουκυδ. αὐτόθι.)

Διαδέχεται τὸν Περικλέα ὁ δημαγωγὸς Κλέων, ἀνὴρ ἄβουλος καὶ θρασύς, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ταραχώδης κραυγὴ ἔπνιγε τὴν ἕσυχον εὐγλωττίαν τοῦ φρονίμου Νικίου: ἀνδρὸς ἐναρέτου, ἀλλ' ἀτόλμου. Αἱ δὺο Δημοκρατίαι μετὰ τοσαῦτα δευνὰ ἐπεθύμουν τὴν εἰρήνην. Ὁ Κλέων συμβουλεύει τοὺς συμπολίτας του τὸν πόλεμον· ὁ Νικίας τὴν εἰρήνην. Ὁ Δῆμος κυμαινόμενος μεταξὺ δειλίας καὶ θρασύτητος, στρέφει τὸ βλέμμα εἰς ἕνα τινὰ χαρίεντα, εὐειδῆ, πλούσιον, ἀγχινοῦν, φιλήδονον, ἐπιτήδειον νὰ μορφουῖται κατὰ τὰς περιστάσεις, περιρρονοῦντα καὶ τὰς ἀγοράς, καὶ τοὺς Ἀθηναίους, καὶ τὰ μυστήρια, καὶ τὸν ἱεροφάντην τῆς Ἐλευσίνας. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἦτον ἀγαθὸς πολίτης πλησίον τοῦ Σωκράτους, ἀλλὰ μακρὰν τοῦ διδασκάλου, ὁ μαθητὴς ὢν δοῦλος τῶν ἀγριωτέρων του παθῶν, καὶ μὴ φροντίζων περὶ τῆς ἰερότητος κἀνενὸς πράγματος, ἐγένετο ὀλέθριος ἀρχηγὸς τῆς ὀχλαγωγικῆς πολιτείας (α): οὗτος εἶχεν ἀγχινοῖαν, ἀλλ' ἐθεώρει ἐπιπολαίως τὰ πράγματα, κόπτων τὴν οὐρὰν τοῦ ὠραίου σκύλου του, διὰ νὰ ἐλκύσῃ, λέγει, εἰς ἑαυτὸν τὴν προσοχὴν τῶν Ἀθηναίων (β)! Οὗτος πλουτῶν ἀπὸ πολλὰ καὶ μεγάλα προτερήματα, εἶχε πλειότερα καὶ μεγαλῆτερα ἐλαττώματα. Ὅθεν ὁ μισάνθρωπος Τίμων, βλέπων, λέγουσι, τὸν Ἀλκιβιάδην εἰς τὰς κοινὰς ὑποθέσεις, Εὖγε, εἶπε, τέκνον· εἶθε νὰ σὲ χαρίσῃ ὁ Ζεὺς πολλοὺς χρόνους, διὰ νὰ μὴν ἀφῆσῃς ζῶντα οὐδένα Ἀθηναῖον.

Ὁ Βρασιδᾶς ὑπερασπίζετο τὸν πόλεμον εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς Σπάρτης, καὶ ὁ Κλέων εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν Ἀθηναίων· δι' αὐ-

(α) Ὁρα Πλούταρχ. εἰς βίον Ἀλκιβιάδου· καὶ Πλάτωνα εἰς τὸν πρῶτον καὶ δεῦτερον Ἀλκιβιάδην· ἔτι δὲ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἰδίου εἰς τὸ περιβήτητον συμπόσιον τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός.

(β) Βούλομαι γὰρ Ἀθηναίους τοῦτο λαλεῖν, ἵνα μὴ τι χεῖρον περὶ ἐμαυτοῦ λέγουσι. Πλούταρχ. εἰς Ἀλκιβιάδην.

τοῦ ἐλαμπρύνετο ἡ ἀρετὴ τοῦ πρώτου, καὶ ἐκαλύπτετο ἡ μοχθηρία τοῦ δευτέρου (α). ἀλλ' ὁ θάνατος καὶ τῶν δύο πεσόντων εἰς τὴν αὐτὴν μάχην περὶ τὴν Ἀμφίπολιν, ἐσυγχώρει ἐκ νέου εἰς τὸν Νικίαν νὰ συμβουλεύσῃ τὴν εἰρήνην (β).

Ἡ Σπάρτη πέμπει πρέσβεις πληρεξουσίου, καὶ πρὸς πάντα συμβιβαστικὸν αὐτοκράτορα. Ὁ Νικίας προσκαλεῖ τὸν Δῆμον. Ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπιθυμῶν τὸν πόλεμον, καταπεῖθει τοὺς ἀπειταλμένους διὰ ψευδῶν ἀποδείξεων, ὅτι ἡ Σπάρτη ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν Ἀθηναίων μεγάλης θυσίας, διὰ νὰ κάμῃ εἰρήνην. Ταραττεται ὁ Νικίας ἀγ.οῶν τὴν κρύφιον ραδιουργίαν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀγκυρακτήσαντες διαλύουσι τὴν ὑποπτον ἀνακωχὴν, κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ Ἱστορικοῦ (γ): Ἀνακωχὴν κατὰ λέξιν, ὅχι δὲ πραγματικὴν· διότι ποτὲ δὲν εἶχε παύσει ἡ πολέμιος οὔτε ἡ διάθεσις καὶ πράξις μεταξὺ τῶν δύο ἀντιφερομένων λαῶν (δ). Οὕτως ἐτελειοποιεῖ τὸ ἔργον ὁ ἀνεψιὸς, τὸ ὑποῖον ἤρχησεν ὁ θεῖός του (ε) Περικλῆς.

Οἱ Σπυρτιᾶται βλέποντες τὴν ἐπιμονὴν τῶν Ἀθηναίων, ἀπε-

(α) Τῷ μὲν (Κλέωνι), ἀδικημάτων μεγάλων· τῷ δὲ, κατορθωμάτων ἀφορμὰς παρεῖχε. (Πλούταρχ. εἰς Νικίαν § IX. Θουκυδ. Βιβλ. V. § 16.)

(β) Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἐν Ἀμφιπόλει ἦστα τοῖς Ἀθηναίοις ἐγεγένητο καὶ ἐτεθνήκει Κλέων τε καὶ Βρασίδης, οἱ περ ἀμφοτέρωθεν μάλιστα ἐναντιοῦντο τῇ εἰρήνῃ. (Θουκυδ. Βιβλ. V. § 16.)

(γ) Ὡστε ξὺν τῷ πρώτῳ πολέμῳ τῷ δευτέρῳ καὶ τῇ μετ' αὐτὸν ὑπόπτῳ ἀνακωχῇ καὶ τῷ ὑστερον ἐξ αὐτῆς πολέμῳ, εὐρίσκει τις τοσαῦτα ἔτη (ἑπτὰ καὶ εἴκοσι) Θουκυδ. Βιβλ. V. § 26.)

(δ) Θουκυδ. αὐτόθι. § 43—46.

(ε) Ὁ μὲν γὰρ ἐπ' αἰτίαις μικραῖς εἰς συμφορὰς μεγάλας ἐμβαλεῖν, ἀδικεῖ τοὺς Ἕλληνας. Πλούταρχ. εἰς Νικίαν. § IX. Ὅρα τὸν Θουκυδίδην Συγγρ. VI. Πλούταρχος εἰς βίον Ἀλκιβιάδου καὶ Νικίου. Ἱστοκράτ. περὶ Εἰρήνης.

φάσιταν νὰ ζητήσωσι τὴν συμμαχίαν καὶ βοήθειαν τῆς Περσίας: ἤγουν οἱ Ἕλληνες προσκαλοῦσι τοὺς ξένους Ἀσιανούς κατὰ τῶν ὁμορύλων Ἑλλήνων. Τρὶς ἀνανεώθη τὸ ὀλέθριον τοῦτο παράδειγμα: δηλαδὴ πρῶτον ἐκάλεσαν τὴν Περσίαν· δεύτερον τὴν Μακεδονίαν· καὶ τρίτον τὴν Ῥώμην. Ἄλλο τι δὲν ἐχρειάσθη· διότι τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἔχασεν ἔκτοτε τὴν πολιτικὴν του ὑπερξίαν καὶ ἐθνικότητα.

Δὲν ἤρκεσε τοῦτο. Οἱ Ἀθηναῖοι πρό τινος καιροῦ ὄνειροπολοῦντες γιγαντιώδη ἐπιχειρήματα, ἤθελον νὰ κυριεύσωσι τὴν Σικελίαν, ἔπειτα, ἴσως, τὴν Καρχηδόνα, καὶ τέλος τὴν Πελοπόννησον. Ὁ Νικίας ἠναντιοῦτο εἰς τοιαύτην χίμαιραν. Ἄλλ' ἐκολάκρευε τὸ τοιοῦτον σχέδιον τὴν ματαιότητα τοῦ Ἀλκιβιάδου, καὶ τῶν φίλων του νέων· οὗτος κατέπεισε τὸν ὄχλον (α) νὰ δεχθῆ τὴν κατὰ Συρακουσίων ἀπόφασιν.

Δὲν ἦτο, λέγουσι, τοσοῦτον παράλογον ἢ κατὰ τῆς Σικελίας ἐπιχειρήσεις ὡς ἔμφοραγμα ἐναντίον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους (β)· θεωρούμενον, ἴσως, τὸ πρῶγμα ἀπολύτως, ἀλλ' ὄχι εἰς τὴν τότε σάσιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ μάλιστα τῆς Ἀττικῆς. Μόλις ἄπασα ἡ Ἑλλάς, ἠνωμένη διὰ συμμαχικοῦ συστήματος, δι' ὁμοιοίας καὶ χρησποθηείας καὶ τῶν ἀρχαίων πετριωτικῶν ἀρετῶν, ἐδύνατο ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν πρόοδον τῆς Ῥώμης. Αὐτὴ πολεμοῦσα ἔνα ἐχθρὸν κατόπιν τοῦ ἄλλου, ἠνωσε πολιτογραφοῦσα τὰ ἄλκιμα τῆς Ἰταλικῆς ἔθνη, σχηματίζουσα ἐν εἶδος συμμαχικῆς δημοκρατίας, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτον ὁ Ῥωμαϊκὸς Δῆμος, καὶ διαρρύθμητῆς ἡ φρόνιμος αὐτοῦ Βουλὴ (γ). Ἄλλ' ἡ δύναμις τῆς Ἑλλάδος ἦ-

(α) Θουκυδ. Πλούταρχ. Ἰσοκράτ. αὐτόθι.

(β) Müller. Γενικὴ Ἱστορία.

Meiners. Ἱστορ. Ἐπιστημον. εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τ. IV. Κεφ. I.

(γ) Πλούταρχ. εἰς Πύρρον.

το χωρισμένη· αἱ πόλεις καὶ οἱ δῆμοι ἐκράτουν ἀκαταπαύστως τὰ ὄπλα πολεμοῦντες μεταξύ των, καὶ μόλις ἄπαξ εἰς τὸ μακρὸ διάστημα τῶν αἰώνων ἐκινήθησαν ἐνωθέντες ἐναντίον ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐνίκησαν τὴν Περσίαν· ἀλλ' ὕστερον ἐνικήθησαν ἀπὸ τὸν Φίλιππον, καὶ ἀπὸ τὸν Παῦλον Αἰμίλιον. Αἱ δὲ Ἀθηναὶ μόλις ἤδη ἐδύναντο ν' ἀνθεξώσιν εἰς τὴν δύναμιν τῆς Σπάρτης λεηλατούσης καθέκαστον ἕαυ τὴν χώραν τῆς Ἀττικῆς. Ἡ κυρίως δύναμις τῶν Ἀθηναίων συνίστατο εἰς τὸ ναυτικόν· καὶ αὐτὸ ἀπεράσισαν ἀπερισκέπτως νὰ τὸ ἀπομακρύνωσιν ἀπὸ τοὺς λιμένας των, ἐνῶ ὁ ἐχθρὸς ἦτον εἰς τὰς πύλας τῆς πόλεως. Οἱ δὲ Συρακούσιοι ἐνούμενοι μετὰ τῆς Σπάρτης ἐγίνοντο ἀκαταμάχητοι. Ἡ περσικὴ καὶ ναυτικὴ δύναμις τῆς Καρχηδόνας δὲν ἦτο παντελῶς εὐκαταφρόνητος· καὶ, ὅταν ὁ μεγαλοφυῆς αὐτῆς στρατηγὸς διερχόμενος θαυμασίως τὰ Ἄλπεα ἤρη, ἔφθανεν εἰς τὰς πύλας τῆς Ρώμης, ἡ Ρώμη ἀπτόητος μετεβίβαζε τολμηρῶς τὸν πόλεμον εἰς τοὺς κόλπους τῆς Καρχηδόνας, ἐνῶ αἱ Ἀθηναὶ δὲν ἦσαν ἱκαναὶ νὰ ὑποτάξωσι τοὺς συμμάχους, οἵτινες καθέκαστην ἀπεχώριζοντο ἀπ' αὐτάς.

Πρὸς τούτοις ἡ Περσίς εἶχεν ἡσυχάσει. Ὁ Ἀρταξέρξης ἀνέβαινεν εἰς τὸν θρόνον τοῦ μεγάλου Κύρου. Ὁ δὲ νεώτερος Κύρος ἀρμητικὸς καὶ ἐπιχειρηματίας ἐδιωρίζετο Σατράπης τῆς ἐλάσσονος Ἀσίας. Ὅστε ἡ κατὰ τῆς Σικελίας ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων ἦτο καὶ παράκαιρος, καὶ χωρὶς πολιτικὴν φρόνησιν, ἕνεκα τοῦ εἶδους τοῦ πολιτεύματος αὐτῶν, καὶ ἕνεκα τῶν πολιτικῶν περιστάσεων τῆς Σπάρτης, καὶ τῶν γειτνιαζόντων λαῶν. Αἱ Ἀθηναὶ, περικυκλούμεναι ἀπὸ ὁμοφύλους καὶ ἑτερογενεῖς ἐχθροὺς καὶ διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης, ἂν ἄπαξ ἀποτύχωσιν εἰς διαποντίους ἐκστρατείας, μένουσι χωρὶς ὑπεράσπισιν, καὶ εἰς τὴν διάκρυσιν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ τοῦτο συνέβη εἰς τὴν παράδοξον αὐτὴν ἐκστρατείαν. Οἱ Ἐγεσταῖοι, πολεμοῦντες τοὺς Σεληνουντίους, συμμά-

χρους τῶν Συρακουσίων, ζητοῦσι τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Οὗτοι τὴν ὑπόσχονται, καθὼς ποτε εἰς τὸν Διαγόραν. Ὁ φρόνιμος Νικίας ἐναντιώθη· ἀλλ' ἡ γνώμη τοῦ ὀρμητικοῦ Ἀλκιβιάδου ὑπερίσχυσε, καὶ ἀπομακρύνουσιν οὕτως ἀπὸ τοῦς λιμένας τῆς Ἀττικῆς τὰς ἐπισημοτέρας δυνάμεις των.

Διορίζεται ἀρχιστράτηγος τοῦ Σικελικοῦ πολέμου ὁ Ἀλκιβιάδης, καὶ συστρατηγοὶ αὐτοῦ ὁ Νικίας καὶ ὁ Λάμαχος. Οὔτε εἰς καιρὸν τῶν Μηδικῶν, οὔτε ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου δὲν ἐφάνη εἰς τὸν Πειραιᾶ τοιαύτη πανηγυρικὴ ἐτοιμασία καὶ στρατηγὸς εὐτυχέστερος. Αἱ εὐλογίαι τοῦ λαοῦ ὠθοῦσι τὰς τριήρεις, καὶ οἱ ἀνεμοὶ φέρουσι τὸν λαμπρὸν τοῦτον στόλον εἰς τὰ παράλια τῆς Σικελίας.

Αυποῦνται οἱ ὄνειροπολοῦντες Ἀθηναῖοι μὴ εὐρόντες εἰς τὴν Σικελίαν οὔτε πλῆθος συμμάχων, οὔτε θησαυρούς. Προτείνει ὁ Νικίας συμβιβασμὸν μεταξὺ τῶν ἀντιπολιτευομένων μερῶν. Ὁ δὲ Λάμαχος ἐπιθυμεῖ νὰ ὀρμήσῃ εὐθύς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Ἀρχιστράτηγος εὔρε τὴν γνώμην τοῦ πρώτου ταπεινήν· καὶ τολμηρὰν τοῦ δευτέρου· προτιμᾷ τὸν μέσον ὄρον, καὶ προσκαλῶν γενικὴν συνέλευσιν, ἀφίνει τοὺς ἐχθροὺς νὰ προετοιμασθῶσι (α).

Ἡ εὐνοία τοῦ λαοῦ, ὡς ἡ τύχη, εἶναι πρόσκαιρος. Ὁ Ἀλκιβιάδης κατηγορηθεὶς ὡς ἀσεβής, προσκαλεῖται εἰς ἀπολογία. Ὁ Νικίας μένει ἀρχιστράτηγος. Κατ' ἀρχὰς τὰ πράγματα εἰς τὴν Σικελίαν εἶχον καλὴν μορφήν· καὶ ἐλάμβανον καλλητέραν, ἂν ἔλειπεν ἡ ἀσύγγνωστος βραδύτης, ἀπὸ τὸν ἀξέβαιον Νικίαν· ἀλλ' ὁ Γύλιππος κινεῖ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, φέρων ἐπίσημον βοήθειαν εἰς τοὺς Συρακουσίους. Ὁ δὲ καθαιρεθεὶς Ἀλκιβιάδης, γνωρίζων τὴν κουφότητα τοῦ ὄχλου, κατέφυγεν εἰς τὴν Σπάρτην

(α) Θεουκυδ. ἀτόθι.

ἐμβουλεύων τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ἐνοχλῶσι συγχρόνως καὶ τὴν Ἀττικὴν (α).

Ὁ Λάμχος πίπτει νεκρὸς εἰς τὴν μάχην. Οἱ Συρακούσιοι ἐμψυχωθέντες αἴρουν τὸν πόλεμον κινούμενοι αὐτοὶ κατὰ τῶν ἐπιχειρηματιῶν Ἀθηναίων. Ὁ Νικίας ζητεῖ νέαν βοήθειαν· αἱ Ἀθηναὶ πέμπουσι τὸν Δημοσθενὴν καὶ Εὐρυμέδοντα. Φέρουσιν οὗτοι τὴν λοιπὴν σχεδὸν δύναμιν τῆς δημοκρατίας, ἐνῶ οἱ Σπαρτιάται γινόμενοι κύριοι τοῦ ὄχυρώματος τῆς Δεκελίας ἐλεηλάτουν ἀφόβως πᾶσαν τὴν Ἀττικὴν! Οἱ δύο νέοι στρατηγοὶ ἀποφασίζουσι νὰ τελειώσωσι τὸν Σικελικὸν πόλεμον διὰ γενικῆς μάχης· ἀλλὰ νικηθέντες πανταχοῦ, χάουσι τὰς πλειοτέρας τῶν δυνάμεις, καὶ κινδυνεύει ὅλος ὁ στρατός. Ὁ Νικίας ἀπεράσισε νὰ τὸν σώσῃ διὰ μυστικῆς ἀναχώρησεως· κατὰ δυστυχίαν γίνεται τὴν νύκτα ἐκείνην ἔκλειψις Σελήνης· οἱ Μάντεις προτείνουσι ν' ἀναβληθῇ ἢ ἀναχώρησις, τρεῖς ἐννέα ἡμέρας· ἤγουν τέλειον Σεληνιακὸν μῆνα· ὡς νὰ ἐχρειάζετο τοσοῦτος καιρὸς, διὰ νὰ ἀφανισθῇ ἐν στρατεύματι. Διὸ ὁ Γυλίππος ὠρελούμενος ἐτοιμάζεται· συναθροίζει, ὅσας πλειοτέρας δυνάμεις ἐδυνήθη, καὶ περικυκλῶει τοὺς Ἀθηναίους. Προσβάλλει κατ' αὐτῶν πανταχόθεν, φθείρει εἰς διαφόρους μάχας διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης τὸ ἀλκιμώτερον μέρος τοῦ στρατοῦ· καὶ βαθμηδὸν κατακόπτων αἰχμαλωτίζει τὸ ἐπίλοιπον, καὶ τὸ πεζικόν, καὶ τὸ ναυτικόν, καὶ τὰς ἀποσκευὰς, καὶ τὰ πλοῖα, καὶ αὐτοὺς τοὺς στρατηγοὺς πανστρατιᾶ. Σφάζονται οἱ στρατηγοὶ, καὶ ὁ ἐνάρετος Νικίας, ἀπὸ τὸν ἀπάνθρωπον νικητὴν. Οἱ δὲ φιλόκλοι Ἀθηναῖοι ὑπηρετοῦντες τοὺς Συρακούσιους, μαλακόνουσι τὴν κατ' αὐτῶν ἀγριότητα, ψάλλοντες τὰς θαυμασίους τραγωδίας τοῦ

(α) Πλούταρχ. εἰς βίον Νικίου καὶ Ἀλκιδίου.

Θουκυλ. κῆρυξ.

Ευριπίδου. ὥστε οἱ Ἀθηναῖοι παραινόμενοι ἀπὸ τὸν φυσικὸν αὐτῶν ἀπερίσκεπτον καὶ φιλοκίνδυνον χαρακτῆρα, καὶ ἀπὸ ἐμπαθῆ ἄνθρωπον ἐπιχειροῦνται διαποντίους καὶ ἀνωφελεῖς ἐκστρατείας· χάνουσιν ἐμπειροπολέμους στρατηγούς, τεσσαράκοντα χιλιάδας στρατὸν, καὶ καταποντιζοῦσιν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Σικελίας τὴν λαμπροτέραν αὐτῶν ναυτικὴν δύναμιν· ἔχοντες ἀπέναντι εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, ὡς εἰρέθη, τὸν Κῦρον, τὴν νέαν Ῥώμην, ἀφ' ἑτέρου τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὰ προπύργια τῆς Ἀττικῆς (α), καὶ τὴν Μακεδονίαν ὀπισθεν αὐτῶν!

Ἡ Σπάρτη ὅμως δὲν ὠφελήθη ἀπὸ τὴν περίσσειαν, ἅτι ἐχρῆσατοὺς θησαυρούς τῆς Περσίας, συμμάχους διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, καὶ ἐχθρὸν κατεπτοημένον, ἤθελε κυριεύσει εὐκόλως τὸν Πειραιᾶ καὶ τελειώσει διὰ μιᾶς τὸν πόλεμον· ἀλλ' ἡ μὲν ἀναβάλλει τοὺς σκοπούς της· ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης ὠφελούμενος ἀπὸ τὸν φόβον τῶν συμπολιτῶν του, διαλέγεται κρυφίως περὶ τῆς ἐπανόδου αὐτοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας· ὑπόσχεται τεράστια· καὶ τὴν βοήθειαν αὐτῆς τῆς Περσίας, ἂν καταργήσωσι τὴν ὀχλοκρατίαν, τῆς ὑποίας ἐγνώριζε τὸ ἄστατον πνεῦμα· καὶ ἀντ' αὐτῆς συστήσωσι τὴν ὀλιγαρχίαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι βιασθέντες ἀπὸ τὴν κατεπείγουσαν ἀνάγκην, καὶ διὰ νὰ μὴν ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ τὴν ποθητὴν ὀχλοκρατίαν, διορίζουσι δέκα πληρεξουσίους, καλουμένους Ἰσυγγραφεῖς. Οὗτοι συστάουσιν νέαν βουλήν· ἐκλέγουσιν ἄλλους Πρυτάνεις· ἀποφασίζουσι πέντε Προέδρους, δίδοντες εἰς ἕκαστον αὐτῶν ἀνά ἑννεήκοντα πέντε συμβουλοῦς· καὶ πρὸς ἕκαστον πάλιν τούτων,

(α) Καὶ τοῖς τε κρατήτασι λαμπρότατον καὶ τοῖς διαφθαρῆσι δυστυχέστατον. Κατὰ πάντα γὰρ πάντως γεννηθέντες καὶ οὐδὲν ὀλίγον εἰς οὐδὲν κακοπαθήσαντες, πανολεθρίᾳ δὴ τὸ λεγόμενον, καὶ περὶ καὶ γῆρας καὶ οὐδὲν ὅ,τι οὐκ ἀπώλετο. Καὶ ὀλίγοι ἀπὸ πολλῶν ἐπ' οἴκου ἀπερῶστησαν. Ταῦτα περὶ Σικελίαν γινόμενα. (Θουκυδ. Βιβλ. VIII. § 57.)

ἀνά τρεῖς συμβούλους. Καί, ὡς νὰ μὴν ᾔτον ἀρκετὸς ὁ ἀριθμὸς τοσοῦτων ὑπουργῶν, χρείας τυχούσης, ἐχρεώσουν οὗτοι νὰ προσκαλέσωσιν, ὡς συμβούλους, πέντε ἄλλας χιλιάδας πολιτῶν· εἰς ἓνα λόγον κατέστρεψαν τὴν Ὀχλοκρατίαν καὶ ἐσύστησαν συγκεχυμένην τινὰ καὶ τερατώδη Κυβέρνησιν· καί, καθὼς ἀκολουθεῖ ὡς ἐπιτοπλεῖστον εἰς τοιοῦτον πλῆθος Διοικητῶν, ἀντὶ νὰ φροντίσωσι περὶ τοῦ ἐπικειμένου κινδύου, ἔρχησαν τὰς προσωπικάς ἐκδικήσεις, ἐξοστρακίζοντες τοὺς ἐναρετωτέρους πολίτας, φονεύοντες καὶ δήμεύοντες τὴν περιουσίαν αὐτῶν (α). Κατ' εὐτυχίαν τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ εὕρισκόμενα εἰς τὴν Σάμον, δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὴν νέαν κυβέρνησιν. Μετ' ὀλίγον ἀπεστάτησε καὶ ὁ λαὸς, καὶ καταργήσας τὴν νέαν, ἐσύστησε τὴν παλαιάν πολιτείαν, προσθέτων ὠφελίμους, ἀλλ' ἐφημέρους τινὰς τροποποιήσεις· καὶ διαρρυθμητὴν καὶ ἀρχιστρατηγὸν τὸν Ἀλκιβιάδην. Ὁ στόλος τὸν δέχεται μετ' ἐνθουσιασμοῦ· κινεῖται οὗτος πλήρης ἐλπίδος ἀμέσως κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου παραπλέοντος εἰς Ἄβυδον.

Ὁ Ἀλκιβιάδης προσβάλλει χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ τὸν ἐχθρόν· διασπᾷ τὴν γραμμὴν τοῦ Σπαρτιατικοῦ στόλου, βυθίζει ἐν μέρος, καὶ κυριεύει τριάκοντα τριήρεις. Μετὰ τὴν νίκην, ἐσοχάσθη νὰ ἐλκύσῃ τὴν φιλίαν τῆς Περσίας· πρεσβεύει πρὸς τὸν Τισσαφέρην· ἀλλ' ὁ δόλιος Σατράπης, πέμπει δεδεμένον, ὡς αἰχμάλωτον, εἰς τὸν βασιλέα· ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ἀθηνῶν εἰς Κλαζομενάς ἔφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν βαρβάρων, καὶ διευθύνθη εἰς τὰ πλοῖα τῶν συμπολιτῶν του· ὄρμῃ ἀμέσως κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, παραπλεόντων εἰς Κύζικον, καὶ νικήσας αὐτοὺς κατὰ κράτος, ἐξουσιάζει καὶ τὴν Κύζικον, καὶ τὴν Χαλκηδόνα, συληθέντι

(α) Θουκυδ. Ἐργ. VIII,

αν, τὸ Βυζάντιον, καὶ πολλὰς ἄλλας πόλεις παραλίους, καὶ ἐπιστρέφει πλήρης δόξης καὶ λαφύρων εἰς τὸν Πειραιᾶ. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῆς Σπάρτης, καταπτοηθέντες, γράφουσι τὴν Λακωνικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἐφόρους· ἔρρει τὰ καλὰ, Μίνδαρος δ' ἀπέσσυται· πεινῶντι τῷ ὄρει, ἀπορέομεν τί χρὴ δρᾶν (α).

Αἱ νίκαι τοῦ Ἀλκιβιάδου, ἡ ἀναχώρησις εἰς τὰ ἴδια τοῦ στόλου τῶν Συρακουσίων, καὶ ἡ ἀποτυχία νὰ λάβῃ χρηματικὴν βοήθειαν ἀπὸ τὸν Τισσαφέρην παρακινεῖ τὴν Σπάρτην νὰ ζητήσῃ διὰ φρονίμων λόγων, καὶ εὐγενῶν φρονημάτων τὴν εἰρήνην. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐπαρθέντες ἤδη ἀπορρίπτουσι πάντα συμβιβασμόν. Τότε διορίζεται ἀνταγωνιστὴς τοῦ Ἀλκιβιάδου ὁ Λυσάνδρος, ἀνὴρ ἐμπειροπόλεμος, πανοῦργος, δόλιος, καὶ μελετῶν μεγάλους σκοποὺς εἰς τὸν νοῦν του, ὅτε ὁ νέος Κύρος ἠτοιμάζετο κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀρταξέρξου.

Δύω γραμμαὶ ἀρκοῦσιν εἰς τὸν βιογράφον Ἀπελλῆν νὰ σχεδιάσῃ τὸ μέγα πρόσωπον τοῦ Λυσάνδρου. Τὸν ἐπιπλήττει τις, ὅτι μεταχειρίζεταί ἐνίοτε τὴν ἀπάτην· ναὶ, ἀπεκρίθη· « ὅτε τὸ δέρμα τοῦ λέοντος δὲν ἀρκεῖ, ἐνδύομαι τὸ τῆς ἀλώπεκος. » Ἄλλοι δὲ ὡς ἐπίορκον· « Τοὺς μὲν παῖδας, εἶπεν, ὡς μαιητάς » τῶν σοριστῶν, ἀπατᾶ τις δι' ἀστραγάλων· τοὺς δὲ ἄνδρας δι' ὄρκων (β) ».

Οὗτος συναθροίζει τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ, καὶ αὐτὰ μὲν ἐμψυχώνει, τὴν δὲ εὐνοίαν τοῦ Κύρου ἐλκύει, καταπείσας αὐτὸν νὰ δώσῃ χρήματα· οὗτος ἀγοράζει πανταχόθεν πλοῖα, αὐξάνει τὸν μισθὸν τῶν ναυτῶν, σύρει εἰς ἑαυτὸν τοὺς μισθωτοὺς στρατιώτας τῶν Ἑλλήνων· τοὺς Ἀθηναίους ἀδυνατεῖ, καὶ αὐτὸς ἐνδυναμοῦται. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης βιασθεὶς νὰ συνάξῃ φόρους ἀνεχώρησε μετὰ μιᾶς

(α) Ξενοφ. Ἑλληνικ. Ἱστορία. Καὶ Πλούταρχος εἰς Ἀλκιβιάδην.

(β) Πλούταρχος εἰς βίον Λυσάνδρου.

μοίρας, ἀφίνων τοποτηρητήν του τὸν Ἀντίοχον ἐπιτιθέειον κυβερνήτην, μάταιον δὲ καὶ φορτικὸν ἄνθρωπον, προστάζων αὐτὸν ἐν καιρῷ τῆς ἀπουσίας του νὰ μὴ ναυμαγήσῃ μετὰ τοῦ Λυσάνδρου· ἀλλ' οὗτος κεντούμενος ἀπὸ κενοδοξίαν ἔπλευσεν εἰς Ἔφεσον. Ὁ Λύσανδρος γνωρίζας ἐκ τῶν κλημάτων, ὅτι ἔλειπεν ὁ Ἀλκιβιάδης, δέχεται τὴν πρόσκλησιν· καὶ, γενομένης κρατερῆς ναυμαχίας, ἐνίκησεν ὁ Σπαρτιάτης καὶ ἔπεσε νεκρὸς ὁ Ἀντίοχος· προσθάνει ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ παρουσιάζεται ἐκ νέου μετ' εὐταξίας· ἀλλ' ὁ πονηρὸς Λύσανδρος γνωρίζων τὴν πολεμικὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἐχθροῦ του μένει ἀκίνητος.

Οἱ μισοῦντες τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν κατηγοροῦσιν ὡς προδότην καὶ ὁ δῆμος ἀφαιρέσας τὸ ἀξίωμα ἀπ' αὐτὸν, διορίζει τοὺς δέκα στρατηγούς. Μέγα βεβαίως τὸ σφάλμα τοῦ Ἀλκιβιάδου· ἀλλ' ἡ μεγαλοφυΐα του εἶχε βελτιώσει τὴν προτέραν γάσιν τῶν πραγμάτων. Ἡ αὐτὴ ἐδύνατο νὰ ἐπανορθώσῃ καὶ τὴν ἐνεστῶσαν βλάβην. Ἀλλ' ὁ δῆμος δὲν μετῶν τὰς περιστάσεις, ἀπελπίζεται νικώμενος, νικῶν γίνεται θρασύς· καὶ μένει πάντοτε ἀχάριστος πρὸς τοὺς εὐεργετήσαντας αὐτὸν πολίτας.

Οἱ Σπαρτιάται, καλέσαντες τὸν Λύσανδρον, ἀγνοεῖται διὰ ποῖον λόγον, ἐδιώρισαν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Καλλικρατίδαν, ἄνδρα σοβαρὸν, ἐνάρετον, καὶ αὐτόχρημα Σπαρτιάτην. Οὗτος ἀναγκασθεὶς νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν Κύρον, καὶ μὴν ὑποφέρων νὰ περιμένῃ εἰς τοὺς Ἀσιατικοὺς ἀντιθαλάμους, ἀνεχώρησεν ἄπρακτος, καταχρόμενος τὴν ἀνοησίαν τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες διὰ τὰς μεταξὺ των ἔριδας ἐδιάζοντο νὰ κολακεύωσι τοὺς νικηθέντας παρὰ τῶν προγόνων αὐτῶν βαρβάρους.

Ὁ Καλλικρατίδας ἐλθὼν εἰς Μῆλον ἀπαντᾷ τὸν ἐχθρὸν, καὶ προσβαλὼν τὸν ἐνίκησεν· ἀλλ' οἱ δέκα στρατηγοὶ λαβόντες νέαν δύναμιν παρουσιάζουσιν ἐκ νέου τὴν μάχην περὶ τὰς Ἀργηνούσας νήσους. Ὁ Σπαρτιάτης εἶδε τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἀθη-

νείων· ἀλλὰ στοχαζόμενος παρόβασιν τῶν πατρίων νόμων τὴν ἀναχώρησιν, ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν. Ἡ μάχη ὑπῆρξε φονικωτάτη, καὶ ἡ νίκη ἀμφίβολος, ἕως οὗ ἔπετεν ὁ Καλλικρατίδας καὶ ἐνικήθησαν οἱ Σπαρτιᾶται. Μένεται ὁ Χαιρωνναῖος σοφός, δικαίῳ τῷ λόγῳ, τὴν παράκαιρον τόλμην τοῦ Στρατηγοῦ τῆς Σπάρτης, καὶ τοῦ Θηβαίου Πελοπίδα, ὡς διακινδυνεύουσαν ὅλον τὸν στρατὸν καὶ τὴν τύχην πολλάκις τῆς πατρίδος (α). Καθότι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμινώνδα ἔπεσαν καὶ αἱ Θῆβαι.

Ἡ τρικυμῖα ἐμπόδισε τοὺς νικητὰς νὰ διώξωσι τοὺς Σπαρτιάτας καὶ νὰ συναθροίσωσι τὰ πτώματα τῶν νεκρῶν. Ὄθεν ἀντὶ σφαγῶν καταδικάζονται εἰς θάνατον ἀπὸ τὸν λαόν, ὅστις ἔαρινε πάντοτε τοὺς ἄλλους χωρὶς συγκατάβασιν, καὶ ἑαυτὸν ἀναμάρτητον. Κἀμμία μάχη, ἢ πόλεμος δὲν ἐξωλόθρευσε τήσους ἐνδόξους ἄνδρας, ὅσους αἱ ἀποφάσεις τοῦ δήμου τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ Σπάρτη, μαθοῦσα τὴν τελευταίαν μάχην, χειροτονεῖ ἐκ νέου τὸν Λύσανδρον αὐτοκράτορα Στρατηγόν, τοῦ ὁποῖου ἡ παρουσία ἐνεψύχωσε τὸν στρατὸν. Οὗτος κολακεύων τὸν Κῦρον, λαμβάνει παρ' αὐτοῦ χρήματα, κατασκευάζει νέα πλοῖα, ἐπιδιορθώνει τὰ παλαιὰ, καὶ ἐτοιμάζεται νὰ τελειώσῃ τὸν πόλεμον. Ὁ Ἀττικὸς στόλος, συνιστάμενος ἀπὸ ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα πλοῖα, ἀναχθεὶς ἀπὸ Σηστόν ἔπλευσεν εἰς Αἰγὸς ποταμούς. Ἐκ τοῦ κινήματος τούτου ἐνόησεν ὁ Λύσανδρος πρὸς τοῖους στρατηγούς εἶχε νὰ κάμῃ· καθότι οἱ στρατιῶται μὴ εὐρίσκοντες τὰς ἀναγκαίας τροφάς, ἠναγκάζοντο νὰ πηγαίνωσι καθ' ἑκάστην εἰς Σηστόν διὰ νὰ προσπορίζονται τὰς ζωοτροφίας. Ὁ Λύσανδρος μακρόθεν παρετήρει τὰ κινήματα τῶν Ἀθηναίων. Ὁ

(α) Πλούταρχος εἰς βίου Πελοπίδου.

Ἀλκιβιάδης, γνωρίσας τὴν ἀχρεΐαν θέσιν τῶν συμπολιτῶν του, συμβουλεύει τοὺς στρατηγοὺς νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Σηστόν, πλὴν δὲν εἰσακούσθη (α).

Οἱ Ἀθηναῖοι τὸ πρῶτ' ἐπικρουσιάζοντο εἰς ναυμαχίαν· ἀλλὰ βλέποντες τὴν ἡσυχίαν τοῦ Σπαρτιάτου, ἀνεχώρουν γλιευάζοντες, καὶ ἀφήνοντες τὰ πλοῖα, ἐπέγαινον εἰς Σηστόν.

Τέσσαρας ἡμέρας παρετήρει ὁ Λυσάνδρος τὰς ναυτικὰς αὐτὰς ἐπιδείξεις τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν νύκτα τῆς πέμπτης ἐτοιμάζεται ἡσύχως, καὶ εἰδοποιηθεὶς τὸ πρῶτ' ἀπὸ τὴν κατάσκοπον τριήρη, προχωρεῖ εὐτάκτως, καὶ ὀρμήσας καταλαμβάνει τοὺς Ἀθηναίους αἰφνιδίως· σφάττει ὅσους εὔρε στρατιώτας καὶ κυριεύει ἀναίμακτ' ὅλον τὸν στόλον, πλῆθος στρατιωτῶν, καὶ αὐτοὺς τοὺς στρατηγοὺς. Ὅκτὼ μόνον πλοῖα δισώθησαν μετὰ τοῦ Κώνονος, ὅστις στοχαζόμενος τὰ πράγματα τῆς πατρίδος του εἰς ἀπόγνωσιν, κατέρυγε πρὸς τὸν Εὐαγόραν εἰς Κύπρον (β). Οὕτως ἐτελείωσεν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, διαρκέσας εἰκοσιεπτὰ χρόνους. Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τούτων ἀγώνων ἦτο πρῶτον ἡ πτώσις τῆς Ἀττικῆς· δεύτερον ὁ ἀφρατισμὸς πολλῶν Ἑλληνικῶν πόλεων· τρίτον ἡ ἀνασφάλσις τῶν λαῶν τῆς Ἑλλάδος· τέταρτον ἡ διαφθορὰ τῆς ἠθικῆς, καὶ ἐπομένως ἡ ἀλλοίωσις τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἀρχαίων νομοθεσιῶν· καὶ τελευταῖον ἡ ἀρχὴ τῆς πτώσεως τῆς Σπάρτης. Διαιρεῖται δὲ εἰς τρεῖς περιόδους. Ἡ πρώτη διήρκεσεν ἐννέα ἔτη: ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Θηβαίων κατὰ τῶν Πλαταιῶν μέχρι τῆς ἀνακωχῆς τοῦ Νικίου. Ἡ δευτέρα εἶναι ἡ ἑξαετής ἀνα-

(α) Ξενοφ. αὐτόθι.

(β) Ὁ Πλούταρχος ἀκολουθεῖ εἰς τὸν βίον τοῦ Λυσάνδρου τὴν διήγησιν τοῦ Ξενοφῶντος. Τινὲς ὅμως ἀναφέρουσι τὴν συμφορὰν ἄλλως· πᾶσι ἀλλ' ὅπως ὑποτεθῆ, εἶναι ἀναντιρρόητον, ὅτι ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸ κλέος ἐδυσθίθη εἰς τὰ ὕδατα τῶν Αἰγῶν Ποταμῶν.

κωχή μέχρι τῶν Σικελικῶν· καὶ ἡ τρίτη ἀπὸ τὸν παντελεῖ ἀρ-
νισμόν τῶν Ἀθηναίων εἰς Συρακούσας, μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς
πόλεως ἀπὸ τὸν Λύσανδρον καὶ τῆς εἰρήνης τοῦ Θηρακίμου.

Μετὰ τὴν ἐν Αἰγῶς ποταμοῖς λαμπρὰν νίκην, τὸ Βυζάντιον, ἡ
Θράκη καὶ ἅπασαι αἱ σύμμαχικαὶ πόλεις ἐδέχθησαν τὸν Λύσαν-
δρον, ὅστις κυριεύσας τὴν Σαλαμίνα εἰσῆλθε καὶ εἰς τὸν Πειραιᾶ,
ἐνῶ οἱ στρατηγοὶ τῆς Σπάρτης ἐπολιόρχουν τὰς Ἀθήνας διὰ ζήρας.
Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, τερημένοι πάσης βοηθείας, ἤνοιξαν τὰς πύλας
εἰς τὸν νικητὴν, ὅστις διαλύσας τὴν δημοκρατίαν, ἀντικατέστησε
τριάκοντα τυράννους, καὶ πολιτάρχην Λακεδαιμόνιον· καὶ ἔπειτα
σκορπίσας ὅλους τοὺς ἐναρέτους πολίτας, ἀνεκάλεσε καὶ ἔθετο
εἰς τὰ ὑπουργεῖα τὰ ὁμόφρονα αὐτοῦ δημιουργήματα (α)· κατέ-
στρεψε τὴν Ὀχλοκρατίαν, καὶ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς ἤγειρε
καθαρὰν πονηροκρατίαν.

Ἡ τερατώδης αὕτη κυβέρνησις, ἐχθρὸς ἄσπονδος παντὸς εἶδους
ἀρετῆς, ὑπλίσασα τρισχιλίους δημίους, ἔθετο, χωρὶς ἐξέτασιν καὶ
ἐκκλησίαν, τοὺς πλουσιωτέρους καὶ φρονιμωτέρους ἄνδρας, παρα-
ελέπουσα πᾶσαν διαφορὰν τάξεως, πολιτῶν, ἀποίκων καὶ δού-
λων· καὶ δημεύουσα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν ἤρχησε νὰ πωλῇ
καὶ αὐτὰ τὰ κοινὰ ἀναθήματα (β), τὰ ὅποια μετὰ τοσοῦτων
κόπων εἶχε συστήσει ὁ Περικλῆς. Καὶ τοῦτο κατὰ τὸ πρῶτον
ἔτος τῆς τετάρτης καὶ ἐννενηκοστῆς Ὀλυμπιάδος· ἤγουν ἐβδο-
μήκοντα ἔτη μετὰ τὰ Μηδικὰ· καὶ τριάκοντα ἔτη μετὰ τὴν λαμ-
πρὰν κυβέρνησιν τοῦ Περικλέους. Γοιαύτη εἶναι ἡ φρικώδης πρό-
οδος τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς πτώσεως. Ὁ πρῶτον λακωνίζων Θη-
ρακίμης, βλέπων τὴν φθορὰν ὑψωσε τὴν φωνὴν κατὰ τῆς ἀ-
δικίας· ἀλλὰ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον παρὰ τοῦ σοφιστοῦ καὶ

(α) Ξενοφ. Ἑλληνικ. Ἱστορία. Πλούταρχος αὐτόθι.

(β) Ξενοφ. αὐτόθι. Βιβλ. II. Κεφ. 3. Ὅρα καὶ Ἰσοκρ. αὐτόθι.

τυράννου Κριτία, ἀπέθανε μὲ δημοκρατικὴν μεγαλοψυχίαν· ἡ δὲ καταδυναστεία τῶν Τριάκοντα ὑπερπηδήσασα ὅλα τὰ ὅρια τῆς μετριότητος, ἐμπόδισε καὶ τὰς φιλικὰς συνομιλίας καὶ συναναστροφάς, καταθλίβουσα καὶ αὐτὸν τὸν συλλογισμὸν καὶ τὴν φυσικὴν συμπάθειαν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων· ὥστε οἱ ἄθλιοι Ἀθηναῖοι, διωκόμενοι πανταχόθεν ἀπὸ τὴν σκληρὰν καὶ ὑποπτον τυραννίαν, δὲν εὔρισκον παρηγορίαν καὶ ἄνεσιν οὐδὲ εἰς τοὺς κόλπους τῶν οἰκογενειῶν, οὐδὲ εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς οἰκίας των· ὥστε εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν, τὸν ὁποῖον χρόνον ἀναρχίας ὀνομάζουσιν οἱ συγγραφεῖς, οἱ δῆμιοι, καὶ τὰ δημιουργήματα τοῦ Λυσάνδρου ἔσφαζαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα πλείοτέρους πολίτας, παρ' ἅπαντες οἱ πόλεμοι καὶ αἱ ἐπιδημῖαι (α). Οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι μακρυνθέντες ἀπὸ τὴν παλαιὰν ἐγκράτειαν καὶ ἀρετὴν, ἔχασαν κατὰ τὴν 93 Ὀλυμπιάδα τὴν κυριότητα τῆς Ἑλλάδος, ἀποκτηθεῖσαν μετὰ τοσαύτης λαμπρότητος ἀπὸ τὴν 75 μέχρις ἐκείνης τῆς ὥρας, ἐστερηθήσαν τοὺς στόλους, τὰ πλούτη, τὰ εἰσοδήματα, τοὺς συμμάχους, τὰ τείχη τῆς πόλεως καὶ αὐτὴν αὐτῶν τὴν ἀνεξαρτησίαν (β). Καὶ, ἂν κινῆται εἰσέτι μικρὸν, τὸ τοιοῦτον ὁμοιάζει, ὡς πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ κραδῶδους ματαιοπονίαν τοῦ ψυχορρήγοῦντος ἀπηλπισμένου παρὰ τῶν ἰατρῶν ἀσθενοῦς· δίδει μὲν εἰς βραχὺ διάστημα χρόνου σμικρότατα σημεῖα ζωῆς· μετ' ὀλίγον ὅμως παύει πᾶσα κίνησις καὶ ἐκπνέει.

Οἱ Ἀθηναῖοι, καταπατήσασιτες τὴν ἱερὰν νομικὴν ἰσότητα

(α) Ὅρα τὴν ζωνηρὰν περιγραφὴν τοῦ Ξενοφ. αὐτόθι.

(β) Φασὶ δ' οἱ σοφοὶ, καὶ οὐρανόν, καὶ γῆν, καὶ θεοὺς, καὶ ἀνθρώπους, τὴν κοινωνίαν συνέχει, καὶ φιλίαν καὶ κοσμιότητα, καὶ σωφροσύνην, καὶ δικαιοσύνην (καὶ τὸ ὅλον τοῦτο διὰ ταῦτα Κόσμον καλοῦσι) οὐκ ἀκοσμίην οὐδὲ ἀκολασίαν. (Πλάτ. εἰς Γοργίαν § 63.)

τῶν πολιτικῶν δικαίων πρὸς τοὺς συμπολίτας καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας, ἐξέλεξαντο μετὰ τῶν Σοφιστῶν τὴν πλεονεξίαν, τὸ πλεονεξεῖν, κατὰ τοὺς παλαιοὺς σοφοὺς, καὶ ἀδικεῖν, καὶ οὕτως ἀπωλέσθησαν (α). Τὸν αὐτὸν τοῦτον δρόμον ἀκολουθήσαντες μετὰ τὴν νίκην καὶ οἱ νικήσαντες Σπαρτιάται, ἀπεμακρύνθησαν πρῶτον ἀπὸ τὴν σοβαρὰν Νομοθεσίαν τοῦ Λυκούργου· δεύτερον ἀπὸ τὴν παλαιὰν ἐγκράτειαν καὶ ἀρετὴν, καὶ ἐπεθύμησαν νὰ ἐκτείνωσι τὴν εἰλωπίαν εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα! Ὡστε, ἂν οἱ Ἀθηναῖοι πρῶτοι διαφθαρέντες, πρῶτοι καὶ ἐξέλιπον ἀπὸ τὸν πολιτικὸν πίνακα τῆς Ἑλλάδος, ἡ Σπάρτη ἀκολουθεῖ παρὰ πόδας τὴν πρὸς τὰ κάτω φροῶν καὶ πίπτουσα, παρσύρει μεθ' ἑαυτῆς τὰς Θήβας, τὴν Λακωνίαν, καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν βυθόν. Καθὼς τῶν πολιτικῶν σωμάτων ὁ θάνατος προχωρεῖ βαθμηδόν, σβύων κατ' ὀλίγον ὀλίγον, τὴν ἐνέργειαν τῶν λειτουργῶν καὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν ὀργάνων κατὰ τὸν φυσικὸν νόμον τῆς ζωῆς.

Ἐν τούτοις ὁ Θρασύβουλος, ἀνὴρ φιλόπατρις καὶ θερμουργός, λαβῶν ἐξήκοντα συνεξορίστους Ἀθηναίους, ἀποφασίζει, ἢ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα ἀπὸ τὴν βδελυρὰν τυραννίαν τῶν τριάκοντα, ἢ νὰ ταφῇ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν κόνιν τῶν ἐρειπίων. Ὁ λαὸς βεβαρυμένος δέχεται εἰς τὸν Πειραιᾶ τοὺς ἐλευθερωτάς, καὶ προχωρῶν μετ' αὐτῶν κατὰ τῶν μισθωτῶν δημίων, τοὺς τρέπει εἰς φυγὴν· οὗτος κηρύττει τὴν πόλιν ἐλευθέραν· καὶ, καθελὼν τοὺς τριάκοντα, διορίζει δέκα Ἄρχοντας· ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἀκολουθοῦντες τὸ σύστημα τοῦ Λυσάνδρου, κατηργήθησαν διὰ τῆς μυστικῆς συνεργείας τοῦ Πausανίου, ὅστις ἐμίσει τὴν δόξαν τοῦ Λυσάνδρου· οὕτως ἀντικαθίσταται ἐκ νέου ἡ Δημοκρατία τῶν Ἀθηναίων.

(α) Ἄλλὰ λείπεσέ σε, ὅτι ἡ ἰσότης ἢ γεωμετρικὴ καὶ ἐν Θεοῖς καὶ ἀνθρώποις μέγα δύναται. Σὺ δὲ πλεονεξίαν οἶσι δεῖν ἀσκαῖν· Γεωμετρικὴ γὰρ ἀμελλεία. (Πλάτ. αὐτίθι.)

ἴστω ἡ Ἀττικὴ ἐλευθερωθεῖσα ἀπὸ τῶν τυράννων, κατεπι-
 ζέτω πάντοτε ἀπὸ τὴν τυραννίαν· καθότι ὁ κυριάρχης λαὸς
 εἶχε παλαιὰ καὶ νέα ἐλαττώματα· πάθη ἀρχαῖα καὶ πρόσφατα
 μίση. Ὁ μέγας κλονισμὸς τῆς Ἀττικῆς εἶχεν ἐκπλήξει τὴν ψυ-
 χὴν τῶν Ἀθηναίων· ἀλλὰ μετὰ τὸν σεισμὸν παύει ὁ τρόμος· ἡ
 δὲ ἀντενέργεια ἐπιστρέφει μετὰ τοσαύτης δριμύτητος καὶ ὀρμῆς,
 ὥστε λησμονεῖ ὁ πολίτης τὰ μαθήματα τοῦ παρελθόντος. Διὰ
 τοῦτο αἱ δυστυχεῖς σπανίως σωφρονίζουσι τὸν ἄνθρωπον, καὶ
 πολλὰ σπανιώτερον ὀλόκληρόν τινα λαόν. Ἐπὶ τῶν Μηδι-
 κῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπώλουν τὰ σκεύη τῶν οἰκιῶν, ἔκτι τὰς οἰκίας
 ἐκρήμιζον διὰ νὰ κατασκευάσωσι πλοῖα, καὶ νὰ ἐγείρωσι τὰ
 τείχη τῆς πόλεως· ἀλλ' ἤδη ἀφιερῶνται εἰς τὰς ἡδονάς· ὁ
 μὲν Εὐδουλος προτείνει εἰς τὸν λαόν νὰ μεταχειρισθῶσι
 τὰ κοινὰ χρήματα διὰ θεατρικὰς παραστάσεις· ὁ δὲ Δῆμος
 ψηφίζει σοβαρῶς θάνατον, εἰς ὃν τινα ἤθελε τολμήσει νὰ
 προτείνῃ τὸ ἐναντίον. Ὄθεν ὁ φρόνιμος Φωκίων δημηγορῶν ἐπ'
 ἐκκλησίας καὶ χειροκροτούμενος, ἠρώτησε μὲ σιγανὴν φωνὴν
 τὸν πλησίον του, ἂν τὸν διέφυγέ τις παρκαλογία· αἰνιττόμενος,
 ὅτι αὐτὴ μᾶλλον ἀρέσκει εἰς τὸν λαόν, παρά τοῦ ὀρθοῦ λόγου
 τὰ ψυχρὰ, ἀλλ' ἐπωφελεῖ παραγγέλματα (α).

(α) Ξενοφ. Ἀπομνημ. Βιβλ. Δ. Κεφ. IV. τοῦ αὐτοῦ Ἑλληνικ. ἱ-
 storia. Πλάτ. εἰς Γοργίαν. Ἐὐθύθ. κ. τ. λ. Ἀριστοτ. Πολιτ. Δημοκρ.
 καὶ ἀλλαχεῦ.